

УДК 291.37

Крупник Я.Г., Огірко О.В., Лукасевич Р.В., Лозова О.Є., Михалусь М.Є. ©
*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З.Гжицького*

ПАЛОМНИЦТВО ЯК «ПОДОРОЖ В ДУХОВНИЙ ПРОСТІР»

У статті розглядаються питання християнського паломництва, які сприяють формуванню духовності у студентської молоді.

Ключові слова: Церква, духовність, християнська мораль, Ісус Христос, Діва Марія, святі, паломництво, Свята Земля, Зарваниця, Почаїв, Українська Греко-Католицька Церква, виховання.

Рушієм перетворення українського суспільства має стати його одуховлення та воцерковлення [1]. Дуже часто згадуваний принцип «відділення Церкви від держави» сьогодні, на жаль, цілком хибно трактується деякими політиками та частиною суспільства. Цей принцип передбачає, що ані держава не буде втручатися в упорядкування внутрішнього устрою Церкви, ані Церква не буде брати участь у політичному змаганні подібно до політичної партії. Однак, і члени Церкви, і громадяни держави – це одні й ті ж люди. Навіть більше – громадяни винаймають державу для того, щоб вона забезпечила для них мирне життя та свободу, як також, свободу совісті та високий рівень моралі. Держава ніколи не може бути мірилом моральності. Тому вона повинна орієнтуватися на Євангельську науку, що її подає Церква [2]. Саме тому викладання релігієзнавства та християнської етики у державних закладах освіти не тільки не суперечить державним законам, а, навпаки, мало б стати невід'ємною частиною навчального процесу.

Майбутнє нашої держави, що має багату тисячолітню християнську культуру, залежить від християнського виховання, від змісту тих цінностей, які закладаються в серця молоді, від усвідомлення ідентичності зі своїм народом, його історією, традиціями, від мудрої книжки, рідного слова.

Сьогодні роль релігії у духовному відродженні не викликає заперечень. Релігійне виховання у школі не суперечить його світському характеру і не розглядається не як щось окремішне, а як складова частина національного виховання в цілому. Адже духовність породжує шляхетність, допомагає кожній людині стати людиною, а нації – нацією. У християнській моралі сконцентровані найвищі цінності європейської цивілізації, тому християнські аргументи залишаються найвагомими [3].

Християнська мораль базується не на філософських теоріях, логічних доказах, а на особі Сина Божого – Ісуса Христа. Він не є просто моральним вчителем і законодавцем, а самим втіленням любові, добра, милосердя. Без Нього християнська мораль приречена на долю кожної теорії, яку, з бігом часу, замінюють новою, більш досконалою.

«Я – світло світу. Хто йде за Мною, не блукатиме у темряві, а матиме світло життя» [Йо. 8, 12].

Читаємо в Євангелії: «... стояв Йоан... ще й двоє з його учнів. Угледівши ж Ісуса, який надходив, - мовив: «Ось Агнець Божий». Почули двоє учнів, як він оте сказав, та й пішли за Ісусом... «Учителю, - де перебуваєш?». Відрік Він їм: «Ходіть та подивіться». Пішли, отже, і побачили, де перебуває, і того дня залишилися в нього» [Йо. 1, 38-39].

То був передвісник новозавітної прощі чи паломництва: дорога з Богом, дорога до Бога, дорога до небесного Єрусалиму.

...Щороку мільйони людей у світі вирушають на паломництва. Віруючі глибше пізнають правди віри, невіруючі навертаються до Бога. Паломництво має не лише давню традицію, а й глибокий сенс.

Однак, паломництво, як феномен, не є винятково християнським. У дохристиянські часи воно було не менш знаним ніж зараз. Насамперед паломництво є бажанням зберегти пам'ять про важливу рятівну подію, свідчення надприродного, божественного втручання в історію людини. Саме тому ці місця позначаються особливим чином і притягують бажаючих відчутти на собі наслідки дії, яка відбулась в історії, а може навіть і пережити божественне втручання у власне життя.

Ідея паломництва у старозавітній традиції переважно пов'язана не стільки зі святими, скільки зі Святим [4]. Бог приписував ізраїльтянам тричі на рік з'являтися перед Його Лице: «Тричі на рік увесь твій чоловічий рід являтиметься перед Господом, Богом твоїм, на місці, що його Він вибере: на празник опрісноків, на свято седмиць і на свято кучок, але не буде показуватися перед Господом з порожніми руками: кожен по своїй спроможності з дарами, якими Господь, Бог твій поблагословив тебе» [Втор. 16, 16-17]. Перебування у Божій присутності відтак стає основною причиною паломництв.

У створенні новозавітного паломництва основний акцент покладено на богослов'ї Воплочення.

Загалом, ціле християнське життя є намаганням пережити Божу присутність, відчувати Його дію у своєму житті. Це теж своєрідна проща-паломництво. Комуś потрібна чудотворна ікона, хтось шукає духовної поради у монастирях, інший торкається мощей святих і uzдоровлюється, для інших саме щоденне християнське життя є паломництвом пліч-о-пліч з Христом до небесного Єрусалиму. Ця проща і особливо щасливе її завершення є основною для кожного християнина [4].

Саме слово «паломництво» походить від латинського слова «palma». Перші прочани, які йшли до Святої Землі, приносили додому гілку пальми. Саме гілками пальми вітали жителі Єрусалиму Ісуса Христа, коли Він в'їжджав у місто.

Сьогодні називати себе паломником – це неначе бути давнім подорожуючим до Гробу Господнього, несучи із своєї подорожі пальмову гілку на пам'ять про ті віття пальми, якими народ зустрічав Христа під час в'їзду в Єрусалим. Саме із цього вийшла (появилася) назва паломник, що означає «носії пальми» [5].

Тепер паломниками називають не тільки тих, хто відвідав Святу Землю, але й усіх людей, які щороку їздять чи ходять до Фатіми, Люрду, Крехова, Унева, Почаєва та інших святих місць, розкиданих по всьому світу.

Паломництво характерне і для інших релігій світу. Одним з обов'язків кожного мусульманина є відвідання Мекки. Для давніх юдеїв неодмінною часткою релігійності було святкування Пасхи в Єрусалимі. Святе Письмо подає свідчення того, що й батьки Ісуса Христа щорічно ходили до Єрусалиму, а коли Синові Божому виповнилось 12 років, взяли і Його. Проте такої кількості паломницьких місць, як у християн, не мають вірні жодної релігії.

Прощі перших християн пролягали, головним чином, у двох напрямках – до Єрусалиму та до Риму. Перше місто пов'язане із життям Ісуса Христа, а друге – з діяльністю верховних апостолів Петра і Павла. З більшою силою паломництво розгорнулося в IV ст. після того, як імператор Константин зняв заборону з християнства, а його мати Олена відшукала Хрест Господній.

Після хрещення України-Руси звичай паломництва прийнявся і в нас [6]. До нас дійшли письмові описи прощ, здійснених першими українськими паломниками. Одною з таких літературних пам'яток є «Паломник» монаха Данила. Данило в 1106-1108 рр. відвідав Єрусалим і прожив там 16 місяців. Цей твір має вигляд щоденника, де описано дні подорожі. Маючи достатньо грошей, Данило зміг подбати про провідників, і тому побачив усі святі місця. Діставши дозвіл від правителя, він поставив світильник на Гробі Ісуса Христа і довго молився там за землі руські. Пізніше цей опис стає своєрідним підручником для паломників.

Прочани, або, як їх ще називали на Русі, – странники, були в пошані, діставали їжу і захист у монастирях. Біля Константинополя був монастир Пресвятої Богородиці, який давав русинам-странникам, що йшли чи повертались з Єрусалиму, нічліг. Центрами паломництва стають сам Константинопіль – Царгород, монастирська республіка на горі Афон, а також місто Барі в Італії, де зберігаються мощі св. Миколая – Мир-Лікійського Чудотворця. Не минали наші прочани і Риму, з яким Русь мала офіційні стосунки, особливо в часи св. Володимира Великого.

З часом прочанство так поширилось, що церковна влада виступала проти нього. Кирик Новгородець стримував паломників, єпископ Нифон дорікав, що ті ходять тільки для того, щоб безкоштовно їсти й пити.

Заохочувались прочани до українських святинь. А таких було доволі. Найбільше шанували Києво-Печерську лавру. Із запровадженням християнства на Русі в нас поширився культ Матері Божої. У 1037 році князь Ярослав Мудрий посвятив Русь Пречистій Діві Марії як Цариці України. Тому у великій пошані були ікони Матері Божої, а особливо ікона Богородиці Пирогощі в Києві та ікона Богородиці у Вишгороді (обидві привезені з Царгорода). Останню в 1155 році насильно забрав з собою князь Андрій Боголюбський до Суздаля [6, 7]. В Галичині славилась Звенигородська ікона Богородиці [6].

Протягом багатьох століть Київ приймав найбільше паломників. Незважаючи на занепад міста як столиці та економічного центру, все ж зберігся його статус духовного осередку українських земель. У Галицько-Волинському князівстві великим відпустовим місцем стала Зарваниця, село над Стрипою,

відоме як центр паломництва з XIII століття. Тут була об'ява Матері Божої і почало бити джерело цілющої води. Тому люди йшли туди, щоб віддати шану Богородиці і просити у неї ласк та оздоровлення. Потік людей до Зарваниці зріс, коли у 1740 році тут побожному чоловікові з'явився сам Спаситель на іконі Розп'яття [6-8].

Трохи північніше лежить Почаївська Гора, на якій 17 квітня 1198 року вперше об'явилася Пречиста Діва. Друга її поява датується 15 серпня 1260 року, коли на скелі залишився слід її стопи [7]. Незабаром тут постав монастир, а коло нього містечко Почаїв. Свою назву воно взяло від слова «Поча-Дів», тому воно спочатку так і називалося – Почадів, а вже з часом змінилося на Почаїв. У 1559 році грецький митрополит Неофіт подарував опікунці монастиря Ганні Гойській ікону Матері Божої, а у 1597 році вона передала її Почаївському монастирю для церкви Успення Пресвятої Богородиці. Навколо цієї ікони почали діятися чуда, які з 1661 року стали описувати. Одне з найвідоміших див сталося 23 липня 1675 року, коли турки штурмували монастир. У цей день під час Служби Божої над монастирською церквою у чудесному сяйві з'явилася Богородиця і розпростерла біло-сяючий омофор над людьми. Коло неї у повітрі на колінах стояв преподобний Йов Почаївський і молився. Перелякані турки швидко залишили облогу Почаєва. Слава про чудо поширилась далеко, ваблячи сюди тисячі паломників. У червні 1770 року Екзарх всієї України, єпископ Луцька Сильвестер Рудницький прибув до Почаєва, щоб особисто дослідити правдивість чудес, а вже через 10 днів після прибуття повідомив Апостольську Столицю про ці чуда. Декретом від 1 травня 1773 року Апостольський Престол у Римі дозволив коронувати Почаївську Чудотворну ікону [6-8].

Із занепадом української княжої держави зазнало деякого спаду і християнське життя народу. Особливо цей спад став відчутним у XVI столітті. Церква потребувала реформ. Зміни сталися у другій половині цього століття, коли активну діяльність розгорнули церковні братства. Великі зрушення відбулися після Берестейської унії 1596 р., яка розбудила духовне життя. Активізувались монастирі – основні центри паломництва.

По всій українській землі розкидані паломницькі центри. В багатьох місцевостях були чудесні появи Божої Матері і на цих місцях люди будували каплички чи церкви. Ці місця притягували велику кількість прочан, які йшли молитись Пречистій Діві і просити в Неї заступництва. Деякі прощі стають настільки масовими й відомими, що туди люди йшли за десятки і сотні кілометрів.

У зверненні з нагоди відкриття паломницького центру «Джерела духовності» при Львівській Архиепархії УГКЦ Високопреосвященніший Владика Ігор (Возняк) Архиепископ Львівський наголосив [5], що паломництво, яке у нашому краю ще називають прощеною, було особливим подвигом для прочан. Паломництво свого роду є богослужінням, духовною прощеною, очищенням душі, коли здійснюється із благословення Церкви. Проща із відпустом є виявом глибокої релігійної набожності нашого народу. Традиція прощі є сьогодні дуже важливою рушійною силою, щоб оживити релігійне життя в родинях, влити в серця молоді велику любов до Бога та Пречистої Диви Марії.

Паломництво – це частина релігійного життя кожної віруючої людини. Воно притягує сотні тисяч, навіть мільйони людей, адже у святому місці молитви більш сильні. Якщо людина прибуває до святого місця із щирою молитвою та проханням до Господа і Богородиці, які виходять зі самої душі із вірою, то людина отримує особливу Божу благодать та безмежно велика любов Бога наповнює розкаяну душу світлом, яке протягом усієї життєвої дороги буде провадити, зміцнювати, спасати.

Тому головне, що можна шукати у паломництві, – це душевна користь із відповідною ціллю: покаяння у гріхах, прохання небесного заступництва. Якщо подорож переносить нас із одного простору в інший, то паломництво - подорож в простір духовний [5].

Ціль паломництва – поклоніння Ісусу Христу, Діві Марії та мощам святих у святих місцях, отримання благодаті, духовного та фізичного зцілення, бажання отримати прозріння через віру для себе і ближніх. Люди здійснюють паломництва при невиліковних хворобах, перед прийняттям дуже важливого вибору, при вирішенні таких життєвих проблем, подолання яких самотужки не під силу. Для них святі місця – це частина вселенної, де відбувається чудо.

З огляду на виклики сьогодення та потреби прочан при Львівській Архиепархії розпочав свою діяльність паломницький центр «Джерела духовності». Центр був утворений із ціллю сприяння розвитку паломницького руху, відродження традицій прочанства Української Греко-Католицької Церкви. Вимогою часу є поєднання у прощі молитви і покаяння, доброї проповіді та навчання для паломників. Працівники центру докладають усіх зусиль, щоб паломники, прибувши до святих місць, де є чудотворні ікони Ісуса Христа, Пречистої Діві Марії, чи святих, або місце, яке пов'язане із об'явленням Богородиці, здобували душевне піднесення, любов та розуміння із боку провідників. Відтак уміло організований прочанський рух сприятиме єдності християн і може стати міцним захистом перед поширенням сектантства та розколів.

Кожний християнин час від часу має обов'язок пригорнутися до великих джерел духовності, щоб очистити і наситити свій внутрішній храм, отримати сили для життя. Відвідини святих місць, умивання у святих джерелах, дотик до нетлінних мощей святих – це пробудження в людині істинного розуміння цінності та змісту нашого християнського життя.

Проща є виявом набожності. Не брати участі в ній може означати для багатьох осіб певну духовну втрату. Тож поспішим до Престолу Господнього та Матері Божої і просім у «благословенної між жінками» помочі та розради, віддаймо їй честь, як вірній і невтомній Заступниці. Черпаймо перед Її чудотворними іконами силу до життя й очищення душ [5].

У 2009 році у видавництві «Свічадо» побачив світ путівник «Паломницькі святині» [9]. Путівник не є всеохопним інформативним збірником про місця прощ УГКЦ в Україні. Це, радше, одна з перших спроб після виходу нашої Церкви з підпілля систематизувати місця паломництв, у яких, з огляду на нові свідчення, триває молитва й уділяються щедрі дари. У путівнику вміщено коротку історію виникнення і формування кожного з прочанських місць, копії чудотворних ікон та ікон мучеників, свідчення,

молитви, пісні, адреси й мапи, які мали б допомогти знайти місце знаходження святині. Для зручності місця прощ розташовані у путівнику в алфавітному порядку за назвою місцевості, де є святиня.

У Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького вже третій рік щомісяця випускається інформативний листок «Прочанин», в якому поміщена інформація щодо прощ, головним чином, в Україні, їх терміни проведення, програми та інший довідковий матеріал.

Вважаємо, що для вивчення історії прочанського руху, паломницьких святинь доцільно запровадити курс «Основи християнської моралі та духовності», що може інтегруватися в курс «Основи української державності, культури та духовності», який впроваджений у нашому університеті в рамках національного виховання студентської молоді.

Література:

1. Шпайхер Т. Дорога до «нашого Єрусалиму» //Собор. -2009. -№ 4. –С. 2.
2. Яремак о.Корнилій, ЧСВВ. Наміри Апостольства Молитви на вересень //Місіонар. -2010 . -№ 7-8. –С.8.
3. Бендик о. М., Гнатів о.І., Огірко О. Християнська етика: методичний посібник. –Львів: Свічадо, 1997. –160 с.
4. Рудейко В. Святі та феномен паломництва //Собор. -2010. -№ 7. –С. 12-13.
5. Звернення Високопреосвященнішого Владика Ігоря (Возьняка) Архієпископа Львівського з нагоди відкриття паломницького центру «Джерела духовності» при Львівській Архієпархії УГКЦ //Львівські Архієпархіальні вісті. -2008. -№ 1. –С. 3-5.
6. Родич О. Історія прощ в Україні /Книжечка прочанина. – Львів-Унів, 2008. -90 с.
7. Вояковський о.Николай. Шляхами наших прочан.- Львів: Місіонер, 1998.-200с.
8. Гринчишин П. Від Зарваниці до Гарабандалу, ч.І.- Івано — Франківськ: Нова Зоря, 2006.-290с.
9. Жаровська О. Паломницькі святині. –Львів: Свічадо, 2009. -200 с.

Summary

Krupnyk Ya.G., Ohirko O.V., Lukasevich R.V., Lozova O.Ye., Mychalus M.Ye.
*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z.Gzhytskyj*

PILGRIMAGE AS TRAVEL IN SPIRITUAL SPACE

The article deals with the questions of Christian pilgrimage which favour the formation of spirituality in student youth.

Key words: Church, spirituality, Christian Morality, Jesus Christ, Virgin Mary, holies, pilgrimage, Holy Land, Zarvanytsya, Pochaiv, Ukrainian Greek-Catholic Church, education.

Стаття надійшла до редакції 1.09.2010